

Slovenska Gospodinja

Izhaja vsako 3. soboto v mesecu kot priloga »Naš. Listu« in velja posebej prejemana na leto 3 K.

Leto IV.

V Ljubljani, 30. maja 1908.

Št. 5.

Uredništvo »Slovenske Gospodinje« je v Ljubljani, Mestni trg št. 17

Ženska in zakonik.

(Konec.)

Starši in otroci. Namen in najsvetejši čar, najvišja dolžnost ter največje veselje zakona so otroci. Zakon brez otrok ni popoln ter ne pozna najlepše sreče. Pravi pomen in resnično važnost za državo ima le zakon z otroci.

Zakonski otroci so tisti, ki so bili porojeni v zakonu. Ako porodj žena otroka že v sedmem mesecu svojega zakona ali šele v desetem mesecu po moževi smrti, priznava zakon otroka tudi zakonskim. Ako pa se rodi otrok pred 7. mesecem zakona ali po 10. mesecu od moževe smrti, smatra zakonik otroka nezakonskim in tak otrok ne uživa pravic zakonskih otrok. V zakonu predčasno porojeno dete pa je smatrati kljub temu le takrat nezakonskim, ako mu je oče vsaj tekom treh mesecev po njegovem rojstvu odrekel pred sodiščem svoje očetovstvo. Zakonik pa dovoljuje, da oče celo pred zakonom porojeno dete prizna svojim ter da ga pred sodiščem legitimira. Legitimovanje predzakonskih otrok pa se mora zabeležiti tudi v cerkveni matici, kjer so bili že zapisani kot nezakonski. Z legitimiranjem dobe otroci očetov priimek ter izgube dotedanji materin priimek. Legitimirati pa more mož le zares svoje nezakonske otroke, ne pa otrok družega očeta. Pač sme mož nezakonskim otrokom svoje žene in družega očeta podeliti svoj priimek, ako temu ne ugovarja varih nezakonskega otroka. Seveda varih skoraj vselej rad dovoli, saj se iznebi s tem ubogo, nedolžno dete »sramotnega madeža«, da nosi drugačen priimek, kakor njegova lastna mati.

Zakonik govori le o »očetovski moči« ter kake materinske moči sploh ne pozna. Oče je dolžan skrbeti za preživljanje, obleko, stanovanje in vzgojo otrok dotlej, da se morejo preživljati sami. Za telesno oskrbo in za otrokovo zdravje pa se mora brigati mati. Ako je oče brez premoženja ali če je oče umrl, in je mati imovita, potem mora skrbeti mati za telesne in duševne potrebe otrok. Če pa mati nima sredstev, preide dolžnost, skrbeti za otroke najprej na očetove starše in potem na materine starše.

Oče sme nedoraslega otroka vzgajati za poklic, ki se mu zdi najprimernejši. Ako bi pa dorasel otrok ne soglašal s poklicem, ki mu ga je določil oče, se more otrok pritožiti pri sodišču, ki potem razsodi glede otrokovega poklica ter se pri tem ozira na očetov stan in imetek. Mati nima pravice, določiti otroku poklic. Usode ne sme mati svojim otrokom določiti niti takrat, če je oče nesposoben in nevreden očetovskega poklica. Ako je oče zaradi zločina obsojen v ječo za dobo enega leta, ako je oče blaznik ali ako je proglašen za zapravljivca, ako je več ko leto dni odsoten ali ako se stalno in brez vzroka izseli, potem sicer izgubi tak oče svojo očetovsko moč, toda vendarle je niti v tem slučaju ne dobi njegova žena. Pač more žena postati varihinja svojim otrokom, toda vselej mora imeti sovariha. Mati nima pravice, oskrbovati in upravljati premoženja svojih otrok, ako je sodišče k temu izrečno ne pooblasti. Toda vselej stoji žena kot oskrbnica otroškega imetka pod kontrolo variškega sodišča.

Otroci, ki so še pod očetovsko močjo, torej dokler so mladoletni, ne morejo prevzeti brez očetovega pritrdila nikakih obveznosti in dolžnosti ter ne morejo skleniti nikakih veljavnih pogodb. Seveda se brez očetovega dovoljenja tudi ne smejo poročiti. Mladoletni otroci, bodisi sinovi, bodisi hčerke pa pritrdila matere sploh ne potrebujejo! Oče ima pravico in dolžnost, svoje mladoletne otroke pri sodišču in drugod zastopati, žena oziroma mati pa te pravice nima!

Mati nima torej nikakih pravic do lastnih otrok, — brez pravic je mati celo takrat, ako je bil zakon le po očetovi krivdi razločen.

Oče in mati pa imata skupno pravico, na otroke paziti, njih dejanja nadzirati ter jih zaradi nenravnosti ali neposlušnosti kaznovati, toda le v taki meri, da jim kazen ne škodi na zdravju.

Vdova. Za slučaj smrti zakonca velja v prvi vrsti to, kar se je določilo v ženitni pogodbi. Ako ni nobene ženitne pogodbe, potem velja to, kar je umrlí zakonec določil v oporoki. Na vsak način pa mora umrlí zakonec v oporoki zapustiti del svojega premoženja svojim nujnim dedičem, to so otroci in starši. Soproga nima nobene nujne dedne pravice, pač pa

ima v slučaju, da nima nikakoršnega premoženja, pravico do potrebnega in dostojnega živeža.

Soproga ni dolžna plačati dolgov svojega umrlega soproga, ako ni po njem ničesar podedovala. Dolgovi umrlega soproga se imajo plačati le iz njegove zapuščine in v kolikor obstoja ta zapuščina. Če bi pa soproga nepogojno prevzela zapuščino svojega soproga, potem bi po zakonu pač morala plačati tudi sprogove dolgove. A vsaka soproga mora biti previdna, da se priglasí k zapuščini svojega soproga le pogojno, ker potem vsled tega ne jamči dalje za sprogove dolgove, kakor v toliko, v kolikor obstoja zapuščinsko premoženje.

Žena, ki je bila po lastni krivdi ločena, nima nobene pravice do dedišstva.

Včasih se določi vdovi poseben znesek za njeno preživljanje. Ta znesek se ji mora izplačevati vedno tri mesece naprej.

Vdova ima še šest tednov po moževi smrti pravico do običajnega preživljanja iz zapuščine moža. Če pa je noseča, ima pravico do takega preživljanja še šest tednov po porodu. Ako se vdova omoži iznova, izgubi seveda pravico do zneska preživljanja in izgubi pokojnino po prvem možu uradniku. Vdova pa se ne more omožiti vnovič, dokler ni minilo šest mesecev po moževi smrti.

Ako je bil pokojni mož aktiven uradnik, ko se je oženil, ima njegova vdova pravico do pokojnine, njegovi otroci pa pravico do odgojnine. Vdova dobiva to pokojnino do svoje smrti oziroma dotlej, da se omoži iznova. Otroci pa dobivajo odgojnino dotlej, da se preživljajo sami oziroma tako dolgo, da so preskrbljeni (navadno do 18. ali 20. leta).

Varištvo otrok in njihove dedščine se navadno ne daje vdovam, nego očetu ali materi, dedu ali babici ali kakemu drugemu moškemu sorodniku pokojnega očeta. Ako so varihinje ženske (vdova ali babica), jim da sodišče sovariha.

Sirote se izroče v vzgojo in oskrbo vdovi. Ako se vdova omoži iznova, mora nadalje skrbeti za otroke, ako ne ukrene variško sodišče drugače.

Sploh so vsa vprašanja, tikajoča se zakonskega življenja, ženitne in dedinske pogodbe, dedščine in zapuščine tako različna in je njihova rešitev tako težka, da je nujno potrebno, da se vsaka žena, kadar ima razvozlati kako tako vprašanje, obrne na kakega dobrega pravnika, ki naj varuje njene interese. Z enim samim nepremišljenim in nerodnim korakom, ali neprimerno izjavo, si more žena napraviti veliko škodo.

Josip Premk:

Grajska gospodična.

Ono je ena izmed tistih zgodb, ki so se doigravale po naši mili domovini za časa romantike.

Kakšna je bila ta grajska gospodična Angela, to je itak znano, ako povem, da je bil grad na samem in bogat ko grad kralja Matjaža in Angelika resnična »grajska gospodična«.

Lepa je bila ko tista, ki je vnela srce idealnemu Lovretu Kvasu, ali pa tista, ki jo je hodil strašit Jurčičev doktor Zober z rdečim fesom in jo je ljubil vse življenje tisti »žolnir«.

Tudi Angelika, dekletce osemnajstih let z zlatimi kitami in očmi nebeško modrimi, z ustnicami ko presladke jagode in z licem, belim ko lilija in rdeče nadahnjenim ko karamfil na grobu zapuščene pesnika — je bila božanstvenolepo bitje.

Oče ji je umrl na lovu. Zjutraj je šel, zvečer se ni povrnil in drugi dan ga je našla dekla, ki je nesla kosilo hlapcem v gozd — bledega in mrzlega tam pod visokim borom. Čudne stvari so se govorile o njegovi smrti, skoraj neverjetne; a morda je bilo res, da ga je ustrelil sosed-grajščak, ki je v mladih letih ljubil isto devo kakor on.

Bilo pa je to kaj romantično.

Oče Angelike, takrat seveda mladenič petindvajsetih let, je bil krepak dečko z lepo zavitim nosom, rjavih, velikih oči in z lepo, polno brado. Vanj se je zaljubila mati Angelike, takrat lepa grajska gospodična, dasi je bil siromašen šolmašter, a njegov tekmeč — sin sosedu grajščaka, bogat ko sam zlomek, a tudi grd ko sam zlodej — suh in mozolast. In ljubezen, trdna ko vrata železna, je največja zmagovalka. Nekaj mesecev je pretarnala Angelikina mati, bledela je in oče, videč, da se je že menda poprijema jetika, je poklical tistega šolmaštra, ga malo ostro pogledal, potem pa ga popeljal k mladi revici. In ganjen je bil do solz, videč svojega edinega otroka zopet srečnega in zdravega. In potem je bila poroka v vaški cerkvi. Fantje so ukali, ker jim je kupil grajščak sodček piva, dekleta so pela, tisti mozolasti grajščakov sin, ki mu je bilo ime menda Ernest, pa je škripal z zobmi, stiskal pesti in streljal po gozdu kar v prazno grmičevje.

In potem se je pričelo za mlada zakonca življenje brezskrbno, brezoblačno. V hlevu je bilo tri-deset repov, grajsko posestvo pa toliko, da so morali na pomlad, ko se je oralo in sejalo, vedno najeti več hlapcev in dekel, dasi je bilo že grajščinskih lepo število.

Ko je prišla na svet še Angelika, ki je dobila ime po svoji materi, se je raj še za stopnjo poblašil.

Angelika je dopolnila deseto leto; in takrat se je zgodila tista nesreča. Umrl je grajski gospod na

lovu, da se ni znalo, ali se je sam ustrelil ali ga je kdo drugi: rano je imel na čelu, a njegova puška je bila — nabita, neizstreljena.

In Angelika je rasla in se razcvitala v devojko čudovite lepote.

Kadar je prišla, so dekleta stikala skupaj svoje zagorele obraze, in vaški učitelj, ki je pogosto prihajal na grad, je gorel in plamtel v ljubezni do nje . . . Lep mladenič je bil ta vaški učitelj, samo v tem se je razločeval od nekdanjega ljubčka Angelikine matere, da ni imel rjavih oči, ampak velike, sive in lase svetle in dolge ter počesane lepo postrani. Trideset let mu je bilo in visok je bil ko jelka ob potoku.

Ljubil je Angeliko, kakor le more ljubiti pošten, nepokvarjen vaški učitelj, ki ima posla vedno le z nedolžno deco, z bogaboječimi vaščani, a nikdar z družbo sumljive zunanosti in vrednosti . . . Razodel ji svoje ljubezni še ni, ker je bil precej plah. Napisal ji bil pač več kot deset pisem, v katerih ji je prisegal zvestobo do groba, a vse je zopet raztrgal, ker kar je bilo napisano, je bilo vse tako nekam hladno, prav nič podobno tistemu, kar ji je hotel napisati in povedati. Potem se je odločil, da ji pove ustno, a kadar je v njeni bližini na kaj takega pomislil, ga je stisnilo v grlu ko železna pest in ostal je — tih . . . Iskal je trenutka, ki bo tudi prikladen za tak velevažen in usodepoln korak . . . Kako jutro sredi rosnega gozda ali v mraku na vrtu, ko bo vse polno poezije in tiste mehke blaženosti, ki človeku sama izvablja besede o mogočni ljubezni . . .

»Jaz te ljubim, Angelika, ti roža nežna! Jaz te ljubim in še v zadnjem vzdihu bom šepetal Angelika — ime presladko!«

Tako se je namenil, da ji bo dejal, ali pa še mnogo lepše, in že je videl v duhu, kako kloni njena ljubka glavica na njegove prsi in kako mu ponuja ustnice v poljub.

Saj drugače to ne more priti. Grajske krasotice so vedno dobrega srca in ako se jim ljubi, vračajo ljubezen v obilni meri.

In ljubil jo je in mislil na njo neprenehoma, sanjal o njej, in posečal grad z namenom, da pride morda prilika, ko ji lahko razodene bolečine svojega srca.

Včasih, ko sta sedela kje v vrtu, ji je že hotel reči, pa ni bil večer, ni bilo jutro, a Angelika je bila nekako resna, zato se je zbal in molčal . . .

Pomlad je že minula in prišlo je poletje, a učitelj Ivan je nosil svojo boleost še vedno sam.

Takrat se je zaslišala vest, da pridejo v vas vojaki, katerih prej še nikoli ni bilo in nekateri vaščani so imeli nepotrebnih skrbi, da so se večkrat potipali za glavo, ali jo še imajo.

Županov ata so dirjali od hiše do hiše, vsi zaripljeni v obraz od znoja, kakor da so se napili najboljšega cvička.

»Dragonci pridejo« — je šlo od ust do ust in vsakdo je občutil ob tej besedi nekaj kakor strah pred nečem neznanim . . .

Vsaka hiša je morala sprejeti na stanovanje dva ali tri dragonce, v hlevih se je moral napraviti prostor za njihove konje, — samo učitelj je bil oproščen te nadloge.

Zato pa so stopili županov ata v vsem oblastvu, kakor jim je bilo naročeno, tudi na grad in ni se malo začudil učitelj, ko je čul, da se nastani na gradu troje oficirjev.

Ne, ljubosumnosti ni bilo v njegovem srcu, samo nekaj tako otožnega ga je navdalo, kakor da izgubi vsak čas nekaj velikega, nekaj krasnega, za čemur bo žalovalo srce . . .

In potem je prišlo tisto jutro, ko je zabučala tam koncem vasi tromba, kakor da je nastopil za mirno, zakotno vasico sodni dan.

Učitelj Ivan je bil ravno v šoli in je razlagal svojim paglavcem, da žive v Afriki ljudje s širokimi nosovi in črnimi obrazi ko je zadonelo črez vas, da mu je padla skoraj knjiga iz rok. »Vojaki, vojaki!« so zakričali otroci in planili iz šole in učitelj Ivan je pozabil, kaj je njegova dolžnost, vzela je klobuk in odšel k očetu županu, ki je kar pihal od samih skrbi.

Vrvenje in težko pričakovanje je vladalo tudi v gradu, kjer je slonela pri oknu svoje sobice grajska gospodična Angelika — zatopljena v čudne misli . . .

Proti poldnevu je prišlo v grad troje častnikov, ki so rožljali s svojimi sabljami, blesteče se v solčnih žarkih.

In Angelika, dekletce grajsko je vztrepetalo ob prikazni, ki jo je že tolikrat videla naslikano v tem ali onem romanu.

In troje častnikov je dobilo stanovanje v prostorni graščini in troje častnikov se je sprehajalo vsak večer po grajskem vrtu in zabavalo grajsko gospodično Angeliko, ki je videla, da preži nekdo z obupanimi očmi skrivoma tam skozi ograjo. Besno je gledal oni tam za ograjo, drhtelega so mu mišice v upalem obrazu in šepetal je besede, ki so bile grešne in polne prokletstva . . .

Sedem dolgih dni so ostali dragonci v vasi.

Potem so zopet odšli in oddahnil si je malce učitelj Ivan, dasi je videl zadnji večer, kako se je sklanjal neki vojak nad grajsko Angeliko in se bližal njenim ustnicam . . .

Veliko je bilo učiteljevo gorje ob tistem trenutku; in da si utopi žalost, je popil pri županu prepovedano mero vinca, ki zmede človeku pošten korak in mu potisne glavo globoko, globoko . . .

In pričelo se je zopet staro dolgočasno življenje . . .

Učitelj Ivan je zopet začel posečati grad, dasi se mu je zdelo po odhodu tistih treh junakov vse izpremenjeno; Angelika je bila vedno nekako raztresena,

živa in vesela kakor da se pripravlja na nekaj težko pričakovanega.

Črne slutnje so se naselile v njegovo žalostno srce; nič več ni mogel prenašati te negotovosti; nekega večera je dejal: »Ako se ne motim, gospodična, vam lahko čestitam!?»

»Hvala! Dober nos imate!« se je nasmehljala Angelika. »Kako pa ste to zvedeli, saj vendar razum moje matere in varuha še nikdo ne ve?«

Vse moči je zbral Ivan in je odgovoril: »Videl sem ga tisti zadnji večer, ko vas je poljubljaj tam pri lopil!«

»O, vi ste naju opazovali, to pa ni lepo. Kaj ne, lep dečko?! O jaz ga imam rada, rada!«

In kmalu potem je odšla Angelika v mesto, z njo tudi mati, a že čez pol leta sta se zopet vrnili in pripeljali seboj — novega grajščaka, ki je zapustil vojaško službo in si izvolil zemeljska nebesa v bogatem gradu.

In učitelj Ivan je imel čez osem let čast, da je poučeval sinčka gospe Angelike in nekdanjega dragonskega častnika.

Minka Kovačičeva:

Ženska in telovadba.

Zdravem telesu biva zdrava duša. To je star, obrabljen, a vedno enako resničen in veljaven pregovor. Da bo naš duh prožen, vzprejemljiv za vse lepo in dobro, moramo v prvi vrsti skrbeti, da bo zdravo in prožno naše telo. Kajti telo in duh sta v najožji zvezi ter vplivata drug na drugega. Telo pa krepimo in utrjamo predvsem s telovadbo.

Telovadba jači vse človeške ude, da postanejo vztrajnejši ter lahko prenašajo večje napore, bodisi telesne, bodisi duševne. S svojimi vsestranskimi kretinjami, ki so jih zamislili veščaki in ki natančno odgovarjajo poedinim telesnim delom, zednači telovadba zle posledice dolgega sedenja, ležanja i. t. d. in se ne da nadomestiti z nobenim drugim športom.

Slabotno telo nikakor ne more zadoščati vsem zahtevam moderne vzgoje, zaradi tega telo čestokrat propada. Dandanes zahteva že skoraj vsak stan od človeka velikega duševnega navora. Kdor hoče zasesti v svetu kako boljše mesto, se mora pač mnogo učiti, sicer ne pride nikamor naprej. Človeški duh mora biti torej vedno na delu, da zadosti zahtevam časa. Prav zato pa mora človek poleg duha vzgajati in krepiti tudi svoje telo, da bo lahko prenašalo uničujoči vpliv duševnih naporov.

Da je telovadba prav tako potrebna ženski, kakor moškemu, tega ni treba šele dokazovati, ker se razume samo ob sebi. Nele da naredi telovadba žensko telo krepko in gibčno, vsled telovadbe dobi pravo mišičje, da more ženska lažje izvrševati nalogo, ki jej je dana od narave. Zdrave in krepke matere dajejo državi tudi zdrave in krepke otroke.

Ženski je prav tako treba velikih duševnih in telesnih moči kakor moškemu. Jakost in čilost, s katero more premagati duševni trud in telesne neugodnosti, pa si pridobi edinole z vzgojo telesa — s telovadbo.

Že narava sama zahteva pri otrocih mnogo prostega telesnega gibanja, telovadbe. Dečku n. pr. je to že več ali manj omogočeno. Ko še pohaja šolo, ga lahko opazujemo, kako rad pleza, skače, se igra, se suje in ruva s svojimi vrstniki, da, celo pretepa se. To vse ni nič drugega kot telovadba v širšem pomenu besede. Deklice pa so vezane na različne, navadno prav bedaste predsodke in običaje. To se »ne spodobi«, ono se »ne spodobi«, obleka se zamaže i. t. d.; revice se morajo vesti mirno in »dostojno«, pri tem pa jim nedostaje svobodnega gibanja, slabe in plahe postajajo ter propadajo.

Rdeča lica, vesel smeh, jasno oko nam pri nekaterih otrocih že zadostno pripovedujejo, da ta zdrava telesca ustrezajo zahtevam narave, da se gibljejo in imajo dovolj svežega zraka. Pri drugih — in med temi je, žal, največ deklic — pa nam bledorumena barva, nagnenje do zgrbljenosti, malokrvnost, čmeren obraz jasno prerokujejo nezdravo bodočnost. Prva skrb in dolžnost staršev, učiteljev ter sploh vseh onih, ki jim je izročena odgoja mladine, je torej, da se vvede tudi pri deklicah redna telovadba; ta telovadba naj bi se vztrajno nadaljevala tudi po dovršeni šolski dobi. Deklice so baš v tem času nagnjene raznim napadom bolezni, ki se jih ognemo le s tem, da si s pridnim gibanjem okrepimo in urimo telo. Seveda je najbolje in najkoristnejše telovaditi na prostem, v svežem zraku. Pri telovadbi se nam pljuča vsled velikih kretenj zelo razširjajo, zato dobimo vase mnogo svežega, nepoškodovanega zraka, ako telovadimo zunaj.

Ta ali ona bo morda mislila, da je ženska telovadba iznajdba novejšega časa, posledica ženske emancipacije. To pa ni res. Že pisatelji starega veka pripovedujejo, da so Grki, takrat najbolj kulturni narod gojili žensko telovadbo. V Šparti so se morale deklice prav tako udeleževati telovadbe kakor dečki. Že Likurg je v svojih postavah predpisal tudi žensko telovadbo. Ta zakonodajec je namreč smatral za najvišjo nalogo svobodne žene — v nasprotju s sužnjo — da postane mati. Da pa bi postale ženske zmožne dobro izpolnjevati svoje materinske dolžnosti in bi lažje prenašale bolečine pri porodih, je odredil telovadbo, kjer naj si ženstvo krepki svoje telesne moči. Znano je, da so lakedemonske žene slovele po vsej Grški ne samo

po velikosti in moči, nego tudi po svoji telesni lepoti, odločnosti in neustrašnosti.

Rimljani pa se niso dosti brigali za žensko telovadbo, in prej tako bojeviti narod se je udal pozneje le prerad in preveč razkošnemu in mehkužnemu življenju ter je končno propadel popolnoma. Sicer ni možno trditi, da se je to zgodilo zato, ker Rimljanke niso telovadile, vendar pa lahko rečemo, da so razvajene in pomehkušene Rimljanke gotovo več ali manj pospešile hitri korak v propast.

V srednjem veku se ženska telovadba ni gojila nikjer. V tej dobi so ženske poznale le ples in razne igre. Vendar pa so mnogo jezdile in hodile.

Tudi začetkom novega veka nimamo še nikjer ženske telovadbe, ki bi se vršila po kakem gotovem sistemu. Prvi korak so storili Nemci, ko je l. 1832 dr. Miroslav Strass odprl telovadnico za ženske; od tega časa se je razširila po vsem svetu. Na Danskem, Angleškem, v Belgiji, Švedski i. dr. so tudi prej že začeli s telovadbo, toda sprva samo z moško in je bila n. pr. na Danskem že l. 1814 postavno uvedena v šole. V Avstriji je prišla v šole šele v sedemdesetih letih; vendar za deklice ni bila obvezen predmet. V zadnjem času se je obrnilo precej na bolje in upati je, da se tudi ženska telovadba vkratkem vkljub vsem predsojdom povsod docela udomači.

Čehinje imajo izvrstno organizirana telovadna društva, ki prirejajo redno javne telovadne nastope, zabavne večere, veselice, predavanja, pešizlete i. t. d. Lani so se češke telovadke na zletu slovanskih Sokolov zelo odlikovale kot telovadke, borilke in plesalke. Nastopale so velike čete odraslih dam, gospej in gospodičin, pa cele trume mlajših deklic. Pa tudi Slovenci imamo že svoja ženska telovadna društva, samo da vlada zanja premajhno zanimanje. Napredno žensko telovadno društvo v Ljubljani naj bi ustanovilo še po deželi svoje podružnice in naj bi poizkušalo pridobiti tudi širše ženske sloje za telovadbo.

Pa tudi posamezne ženske same naj bi doma telovadile; na vrtovih naj se napravijo tudi za dekleta mali telovadni prostori, ker so dekleta prav tako potrebna gibanja kakor dečki. Marsikaka Slovenka ne utegne telovaditi v društvu, zato naj bi telovadila vsaj doma v sobi ali na vrtu. Telovadnih vaj je ogromna vrsta, ki se tičejo rok, nog, trupa in vseh udov hkratu. Seveda se mora tudi pri domači telovadbi odložiti steznik (moderc). Razume se, da ženske ne morejo in ne smejo izvajati vseh istih vaj kot moški, nego mora biti telovadba ženskam primerno izbrana.

Že iz zdravstvenih ozirov naj bi skrbele naše matere, da njih hčerke tudi telovadijo in se v svobodnem času primerno bavijo s koristnimi športi, ki pospešujejo zdravje in jačijo zato telo in duh. Zdrave matere — zdrav narod!

Ivan Lah:

Soba.

Soba je bila torej prazna. Njen prebivalec je odšel bogvekam v svet. Postrešček je prišel in odnesel kovčge in ostalo je zopet vse tako pusto in zapuščeno, brez življenja. Ni bilo sreče s to sobo in stanovanjem. Tam na glavnih trgih mesta in zunaj ob vrtovih in nasadih so rastle dan za dnem nove hiše, lepe, visoke, ponosne, kakor da bodo ostale večno nove, mlade, lepe. Čudovito lepo je bilo tam podnevi, ko je mimo hitela neprestana množica po ulicah, a mnogo lepše je bilo zvečer, ko so se zasvetila okna v lepih čarobnih lučih. Človek na ulici je nehote pomislil o sreči onih, ki stanujejo za temi lepo razsvetljenimi okni. Tam ob vrtih in nasadih, kjer so vzrastle najlepše nove hiše, so bila okna razsvetljena v zelenih in rdečih lučih, da si je mislil človek, da je življenje za njimi kakor v bajkah.

Zato ni hotel nihče stanovati v temni postranski ulici, v stari hiši, ki je v nji temno, pusto, neprijetno. Stopnice so bile stare, lesene, nesnažne. Z dvorišča je prihajal neprijeten duh, zid je bil star, oluščten, okna nizka in nerodna. Ne preproge ne tapete niso mogle zakriti starih sten in strhljnih talnih desk. In tudi pohištvo je bilo staro, podobe svetnikov stare, nelepe. A tudi, ko bi prišlo kaj novega v sobo, ne spadalo bi sem in bi ne delalo onega vtiska, kakor v onih lepo razsvetljenih sobah v novih hišah.

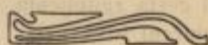
Zato je bila težava s to sobo in s tem stanovanjem, in teta Mari je bila nezadovoljna in nesrečna, ker ni hotel nihče ostati na stanovanju. Jezila se je zdaj nad izbirčnimi gospodi, ki jim ni po volji nobena reč, zdaj nad bogatim svetom, ki si stavi nove hiše in uničuje one, ki morajo prebivati po starih stanovanjih.

Ko je bila teta Mari še mlajša, je bilo to drugače. Takrat še ni bilo novih hiš in gospodje so bili takrat zadovoljni in prijazni. Ostajali so po več let v istem stanovanju, postali so popolnoma domači, govorili so ž njo o vsem, kar se je zgodilo v hiši in na ulici in kar se je pripetilo važnejšega v mestu; o vsem, o čemer je teta Mari tako rada govorila.

Odkar pa so začele rasti nove hiše, se je vse izpremenilo, svet in gospodje. Selili so se venomer, zadovoljni niso bili z ničimer, govorili niso ne ž njo ne z Roziko. Ljudje so postajali visoki in ponosni. Pa ne samo pri njej, tako je bilo tudi pri vseh njenih prijateljicah, ki se je ž njimi od davnih časov vsak dan shajala na trgu, da so skupaj tožile o slabih časih.

In tako je bila soba zopet prazna in zunaj na vratih je visel list z napisom: »Tukaj se odda soba.«

Prihajali so vsak dan gospodje, pogledali so po sobi, po stenah, zmajali so z glavo in odšli. Tako je je bilo že skoraj ves mesec.

Teta Mari je sedela pri oknu s perilom v roki, Rozika je sedela na škrinji in šivala.

»A kaj hočejo tam v novih hišah?« je mrmrala teta, ki je noč in dan premišljala samo o sobi in o gospodih, »tam več plačajo, pravzaprav nimajo ničesar boljšega. Spačen svet, ki hoče biti gosposki.«

Roziki pa je zastala roka; zamislila se je. Spomnila se je gospodov, ki so prebivali v sobi, odkar je prišla k teti Mari. Prišla je takrat sem z velikimi nadami in sladkimi sanjami, ker jo je bila vabila teta z lepimi besedami in z bogatimi obljubami. Tudi takrat je bila soba prazna, par dni potem pa se je naselil v nji mlad, lep gospod. Visok je bil, tanek in ponosen. Postrešček je prinesel za njim velik kovčeg in naslednjega dne je razložil gospod po umivalniku nešteto mil, krtač in krtačic in raznih mazil, ki je po njih lepo dišalo po vsej sobi, da je bilo prijetno stopiti vanjo. In Rozika je sklenila, da bo stregla gospodu tako, da bo zadovoljen in bo dolgo ostal pri njih. Gospod je bil malo doma; vstajal je pozno, šele okoli poldne in potem je odšel in se je navadno vrnil šele proti jutru. Ako je prišel po dnevi domov, je spal vse popoldne. Na njegovi mizi je stala fotografija krasne, mlade ženske, ki jo je Rozika občudovala vsak dan, ko je pospravljala po sobi in je včasih ves večer premišljala o nji. Priljubil se jej je mladi gospod, ker je bil tih in miren in vsakovrstno je ugibala o njegovem življenju. Ni mu zamerila niti to, da je še pogledal ni in da ji je samo zamrmral v odzdrav, kadar ga je pozdravila. Bil je mlad in lep in bil je — gospod. A nekoč jo je poklical zjutraj, ko je vstal, nenadoma in ji je vrgel čevlje pred noge:

»Naučite se čistiti,« je vpil s surovim glasom, »to ni čisto...«

V Roziki je vse zatrepetalo. Solze so ji zalile oči. Očistila mu je vsako jutro vse: obleko in čevlje tako, da je mislila, da mora biti zadovoljen. In sedaj jo je ozmerjal s surovim glasom tako neusmiljeno. Niti slutiti ni mogel, kako ga je imela rada in kako so jo zbolele njegove osorne besede.

Opoldne, ko je gospod odšel, je prišel postrešček, pobral je njegove stvari in jih odnesel seboj.

»Gospod je rekel, da je soba prosta,« je rekel in je odšel...

Čez nekaj dni pa je prišel drugi. Bil je to rdeč, zalit človek, z velikimi brki, s pijanimi očmi. Kovčeg njegov je bil majhen in tudi dišav ni imel toliko, niti krtač in drugih mazil. Smejal se je veselo na vse grlo in je rekel, da ne zahteva družega, nego miru, kadar spi. Tudi on je spal dolgo zjutraj in tudi on je hodil pozno ponoči domov. Kadar je bil doma, je rad govoril z Roziko in jej je pripovedoval razne reči iz gostilnic. Teti Mari je bilo to prav všeč in se je zelo rada pogovarjala z njim. A Roziki novi gost ni bil tako po volji, stregla mu je, kakor prejšnjemu, a ne s tako udanostjo in ljubeznijo, kajti zdelo se jej je, da mu

ni na tem nič ležeče. Skoraj se je bala njegovih rdečih lic, velikih brk in pijanih očij in kadar sta bila sama doma, jo je obšel neprijeten strah.

Nekoč jej je prinesel gospod lepo zapestnico, za plačilo, ker mu tako lepo pospravlja po sobi. Teta Mari je bila tega daru jako vesela, a Roziki je bil zelo neljub, kajti zdelo se se jej je, da ga ji gospod ni dal zato, ker mu lepo pospravlja po sobi. Njegove besede so bile včasih tako čudne. A gospod je postajal vedno prijaznejši, bolj in bolj je ostajal doma in je postal kakor domač. In nekoč, ko ni bilo tete Mari doma, je prišel nenadoma v sobo.

»Gospodična Rozika« je rekel, »hm, vidite, lepo je na svetu. Človek bi se ženil.« Prijel jo je za roko. Njegov pogled pa je hrepeneče objel njeno vitko postavo. Zdelo se jej je, kakor da se jej je kača ovila okoli rok. Približal se jej je s svojimi brki in je nekaj šepetal...

»Pustite me,« je vzkliknila vsa preplašena in je pobegnila ven...

Zvečer je gospod teti odpovedal stanovanje »zaradi prevzetnosti neolikane punce,« kakor je rekel. Teta je bila vsa preplašena in se je jezila nad njo. Rozika pa je prejkala ves večer iz čudnega strahu in iz nerazumljive bolesti.

Čez štirinajst dni je gospod odšel. In prišel je drug, nov stanovalec. Bil je suh in bled, slaba je bila njegova obleka in čevlji raztrgani. Teta Mari je imela pomiselke in ga je vzela zelo nerada. Vzela ga je zato, ker je upala, da bo ostal dolgo časa in da bo ponižen zaradi revščine. Prišel je in je prinesel vse seboj, kar je imel. Ni bilo več, kakor mal zavoj. Roziki se je zasmilil v srce. Bližala se je zima in videti je bil kakor popotni človek. Zjutraj je vstajal ob devetih in opoldne je izginil.

Ko je Rozika pospravljala, je zagledala na mizi kup papirja. Omara za obleko je ostala prazna, kajti ni imel kaj dejati vanjo. A plačal je stanovanje naprej in Rozika ni mogla pozabiti njegovega plašnega pogleda in njegovih boječih očij. Nosil je dolge lase, ki so skoraj čisto skrili vase njegov temni, obledeli obraz. Popoldne se je vrnil in je ostal doma do noči. Zvečer je odšel ven, a se je kmalu vrnil. Pozno v noči je bilo slišati, kako škriplje stol ob mizi...

Tako je bilo vsak dan in Roziki je bilo žal mladega človeka, ko je snažila njegove raztrgane čevlje, ki so ob času deževja bili znotraj bolj mokri nego zunaj. In drobtine po mizi so pričale, da je gospod jedel po noči črn kruh. A listi na mizi so se množili, ležali so vsekrižem, polpopisani, prečrtani in prepisani. In nekoč se je Rozika približala mizi počasi in previdno in čitala:

Oj, polje prostrano,
ti dom zapuščenih,
ti cesta zgubljenih,
uničeni trud,

oj, polje zorano,
zakaj ne brstijo,
zakaj ne cvetijo
ti rože iz grud?...

Ves dan je premišljala Rozika, ves dan in ves večer in vso noč. In ko se je zjutraj vzbudila, je bila prva misel: oj, polje prostrano... In ko se je drugi dan zopet približala, je čitala na novem papirju:

Li pomniš dni,
ko listje dreves se je vsipalo,
ko po lesu šel je nemirni šelest,
ko v mraku je srce ob srcu utripalo
in na duše je padla težka boleost...
Li pomniš dni?...

Težko se je storilo Roziki pri srcu, ko je to čitala, težko in neznosno žalostno. Kaj govori ta človek, komu govori in o kom govori? In ko se je vrnil popoldne gospod — težko mu je bilo reči gospod — domov, je bil še bolj bled in prepadel njegov obraz. In zelo žal je bilo Roziki mladega človeka. Tako je prešel mesec. Takrat je stopil gospod v sobo in rekel:

»Grem.«

»Kam greste?« je vprašala začudena teta.

»Tega ne vem. Bodite zdravi!« Pogledal je z otožnim pogledom Roziko in je izginil z zavojem med vratmi. Pogledala je Rozika za njim in jo je obšla težka misel: Zima se bliža, obleko ima slabo in čevlje raztrgane. Mogoče nima niti za pot... A ko je pospravljala po sobi, je ležal tam še list in ga je prečitala:

Za menoj vse je,
kakor razpadlega doma glorijsa.
Krog mene vse,
kakor žalostnih dni historija.
A tam pri tebi gorko
okna visoka smehljajo se,
in sanje nemirne
krog njih igrajo se.
V sobi pri tebi
tihe luči leskečejo
kot želje goreče,
krog tebe žarki trepečejo...

In tako je ostala soba prazna. Roziki se je zdelo, da hočejo vsi nekam drugam, v drug svet in zazdelo se jej je pusto in dolgočasno. Kam gredo vsi? Zakaj ne ljubijo miru in zadovoljstva? Drug za drugim so šli tako. Nekoč je obstala pod večer ob veliki hiši in visoka okna so se svetila v raznobojnih lučih. Tiha pesem klavirja je prihajala od nekod. In zahotelo se jej je v tem trenutku neskončno nekam v neznan svet, ki se jej je zdel lep in čaroben, kamor so odhajali vsi, ki so prihajali gledat sobo. Vrnila se je takrat domov žalostna tako, da se je razjokala. Spomnila se je bledega ubogega človeka, ki je odšel bogvekam. Pusti in neprijetni so ji postali od takrat vsi prostori pri teti Mari in soba jej je postala zoprna tako, da se je čutila nesrečno. Zahotelo se jej je ven, nekam daleč, ven iz te puste prazne ječe.

Iz ženskega sveta.

Ellen Keyeva o razmerju matere napram svojim otrokom. Slavna skandinavka filozofinja-pisateljica Ellen Keyeva je nedavno predavala v Berlinu, kjer ima jako veliko čestilk in čestilcev, ki odobravajo njene ideje in tudi žive po njih.

Predavanje Ellen Keyeve o materi in otrocih je vzbudilo velikansko pozornost. Razpravljala je vprašanje o razmerju matere napram svojim otrokom z ozirom na družvene odnošaje žene — visoke gospe, meščanke, delavke in kmetice.

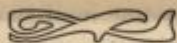
— Sedanje razmerje med materjo in otroci je upravičeno neznosno, — pravi Ellen Keyeva. Siromašna mati ostavlja svoje otroke, ker mora skrbeti za vsakdanji kruh. Bogata, gosposka mati pa se ne briga za svoje otroke, ker mora na zabave, v posete, v razna potrebna in nepotrebna društva. Tako ostajata dve poti: ali pustiti mladino čimdalje bolj propadati od zaroda do zaroda ali pa popolnoma izpremeniti razmerje mater napram otrokom. Ustanoviti bi se moralo moderno pravo matere, ki bi ne bilo njena zasebna zadeva, nego bi bila pravna stvar. Torej bi bile matere pod nekakim nadzorstvom, kakoršnega sedaj še ni. Najprej treba preurediti odgojo deklet. Vsako dekle treba odgojiti za mater, biti si mora v svesti, kaj je to, postati mati ter se mora kot taka zavedati svojih dolžnosti. To se pravi, brigati se mora kot mati za odgojo svojih otrok. Nadalje je velike važnosti tudi telesna odgoja ženske mladine. Na pragu v zrelost treba zlasti dekletom vcepiti prepričanje, da mora negovati čistoto svoje duše in svojega telesa, da naj ženske čuvajo in bde nad svojim zdravjem, ako nočejo, da bi bili njih otroci danes ali jutri nesrečni in bolni. Tudi bi se nikdar ne smeli sklepati zakoni brez ljubezni. — Še nekaj predlaga Ellen Keyeva. Vsako dekle bi moralo biti po postavi zavezano, posvetiti se eno leto v posebnih zavodih gospodinjskim, zdravstvenim in odgojnim študijam. Tako bi bilo ženstvo pripravljeno za zakon, materinstvo in življenje. Ellen Keyeva trdi, da bi se to lahko dalo urediti ter da se mora na vsak način najti kaka pot, po kateri bi prišli do izboljšanja razmerja med materjo in otrokom.

Velikanska demonstracija Angležinj. Angležinje ne popuste niti za las od svojih zahtev glede volilne pravice, nego nadaljujejo zveliko v nemo svojo borbo. Sedaj se pripravljajo na demonstracijo, ki se bo vršila v največjem slogu 24. junija t. l. v Londonu v Hyde-parku. Nedavno se je namreč v parlamentu razpravljalo vprašanje glede ženske volilne pravice. Pri tej priliki je dejal minister notranjih poslov Gladston, da bojevnica za žensko volilno pravo ni tako veliko število, da bi bilo upravičeno uresničenje teh zahtev. Sedaj hočejo Angležinje dokazati, da ta trditev ni resnična in nameravajo organizirati velikansko demon-

stracijo. V glavnem mestu Angleške se bodo sestale vse angleške »suffragetke, t. j. bojevnice za žensko enakopravnost. Kakor je preračunjeno, pride pri tej priliki v London 150.000 »suffragetk«. Vlaki, ki pripeljejo te suffragetke, bodo nosili velikanske napise: »Živela ženska volilna pravica!«

Trikratni doktorat je dosegla Portugalka, Domitilla de Carvalho, hči priprostega kmetovalca. Pri učiteljski maturi je s svojimi odgovori tako iznenadila predsednika izpraševalne komisije, vseučilišnega profesorja, da jej je preskrbel brezplačno mesto na lisbonski univerzi. Študirala je filozofijo ter je postala doktorica filozofije. Potem se je posvetila matematično-astronomskim študijam in je napravila doktorat matematike. Končno je študirala še medicino in danes — 32 let stara — je tudi že doktorica medicine, kateri poklic tudi izvršuje z najlepšim uspehom v Lisboni.

Mednarodno konferenco za žensko volilno pravico priredi svetovna ženska zveza junija meseca v Amsterdamu. Glavno zanimanje se bo pri tej konferenci osredotočalo na Finsko, Norveško, Novo Zelandijo, Isle of Mau, Avstralijo in severoameriške države Colorado, Wyoming, Utah in Idaho, kjer imajo ženske pasivno in aktivno volilno pravico. Avstrijske Nemke se udeležijo mnogoštevilno te konference, Slovanke se pa doslej še niso zglasile.

Raznoterosti.

Za otroka. Poseben odsek državnega zbora je izdelal v otroškem delu zakonski načrt, po katerem se bodo smeli uporabljati otroci pred 14. letom pri delu le po določenih te postavah. Med taka dela spadajo vsi opravki, ki prinašajo zaslužek, zlasti pa uporaba otrok pri obrtnih, pri kmetovanju ali pri delih domače industrije, kakor tudi poselska služba, pošiljanje selov, raznašanje časnikov in blaga. Otroci smejo delati po tej postavi le toliko, da delo ne škoduje zdravju, telesnemu in duševnemu razvoju in da jih ne ovira v šolskih dolžnostih. Uporaba otrok, ki niso še 12 let stari, ni dovoljena. Do 10. leta ne smejo uporabljati otrok niti pri kmečkih delih. Po 12. letu so dovoljena lažja poljska dela. Ob šolskih dnevih ne smejo delati otroci nad 3 ure na dan in ne pred dopoldanskim poukom. Opoldne morajo imeti dveurni odmor. Popoldne smejo začeti delati šele pol ure po končanem pouku. Ostrejša določila pa so glede na uporabo tujih otrok, ki ne spadajo k rodbini. Postave nadzorujejo politiške oblasti, ki jih morajo podpirati občinske in šolske oblasti ter obrtni nadzorniki. Prestopke kaznujejo politiške oblasti tudi z zaporom. Tako se bo z zakoni zabranilo izrabljanje otrok.

Žene, ki si pridelujejo milijone. V času, ko tekmujejo ženske že skoraj na vseh poljih gospodarskega in javnega življenja z mošči, ni čudno, ako tudi borza in finančna podjetja privlačujejo nadarjene in samostalne žene. Kar bi vzbujalo v Evropi še strmenje, je v Ameriki že navadno, da vodijo namreč dame velike bančne zavode in se zmagovito bore na borzi. Neki angleški list našteva celo vrsto ženskih bankirjev v Ameriki. Najznanejša bankirka je gospa Oelrichsova, ki si je pred nekaj leti ustanovila lastno banko ter zbrala kapital desetih milijonov kron. Z jako uspešnimi špekulacijami z železniškimi akcijami je ta dama tekom enega leta svoj kapital popetorila. V 12 mesecih je zaslužila 40 milijonov kron. Poleg nje je znamenita podjetnica gospa Ella Rawls Readerjeva. Bila je še pred 12 leti pri nekem časopisu pisarica naslovov. Štiri leta nato je bila že ravnateljica velike pisarne poročevalcev v Novem Yorku. Nato je organizirala veliko železniško družbo s kapitalom 40 milijonov ter po hudih finančnih bojih z raznimi podjetji prislužila nad 400 milijonov kron. Stara je šele nekaj nad 30 let. Tudi gospa Hetty Greenova je začela s pol milijonom, a danes ima že 200 milijonov kron. Bajè zasluži že vsako leto 10 milijonov K. Vendar živi sila varčno. Vsak teden potrebuje zase le 80 K, tako da v vsem letu ne izda več za svoje potrebe, kakor svotico, ki si jo zasluži v štirih urah. Gospa Kingova si je s svojim delom prislužila velika posestva, na katerih se pase nad 2000 glav goveje živine. Gospa vdova Anne Rikertova si je v Kaliforniji v rudokopih zlata v par letih pridobila 40 tisoč dolarjev. Danes gradi že železnice, ker premore več milijonov. Seveda je vse to možno le v Ameriki. A to so le izjeme.

Gospodinje, ki imate v rokah denar za vse potrebe v hiši, lahko jako mnogo storite za povzdigo slovenske industrije. Segajte le po tem, kar stavi v promet narodni podjetnik, kar je dobrega naredila slovenska roka. Pri vsakem podjetju mora pridno rasti število odjemalcev, sicer napredek ni mogoč. Naše slovenske pokrajine izdelujejo cikorijo v velikanski množini. Sedaj jo uporabljajo že vse zavedne slovenske gospodinje; vendar pa najdemo tupatam v slovenskih hišah še tuj izdelek, dasi imamo narodno podjetje te stroke, ki proizvaja blago najboljše kakovosti pod znakom Zvezdna ali Cirilova cikorija. — Tu je prva prilika, da pokažejo Slovenke svoje narodno prepričanje ter kupujejo izključno le narodno blago! Koliko delavnih rok dobi v I. jugoslovanski tovarni kavinih surogatov dela in zaslužka, koliko denarja ostane na ta način med slovenskim delavstvom, koliko delavskih družin je preskrbljenih! To je tehten vzrok, zakaj naj podpiramo z nakupovanjem tega blaga domačo industrijo in zakaj ne smemo podpirati tujca, ki odnaša svoj zaslužek iz dežele in ga uporablja čestokrat v škodo naši domovini. Slovenska mati, ti ljubiš svojo deco, skrbiš zanjo, da jo vzgojiš v narodnem duhu in da jej vcepiš ljubezen do slovenske govorice in do slovenskega naroda. Bodi svojim otrokom dober vzgled. Podpiraj le podjetnika, ki podpira slovenska narodna društva ter obrača svoj dobiček na korist slovenskega naroda. Izkupiček Cirilove in Zvezdne cikorije se porabi deloma za koristne narodne naprave. Zatorej, gospodinje, segajte le po tej cikoriji v skatljicah, ki imajo podolgem našo trobojnico. S tem boste koristile naši narodni stvari. I. jugoslovanska tovarna kavinih surogatov v Ljubljani je narodno podjetje, ki zasluži naše popolno zaupanje, ker izdeluje z lastnim slovenskim kapitalom s slovenskimi delavci domač slovenski izdelek vzorne kakovosti in najboljšega okusa.